

Октябрь 9-та совет партия болган күнүне аймактык И. И. Бухаринин төрүтүнүн хундун бээр (1988-1998) 100 чылы.

И. И. Бухаринин чогаалдарынын чымылдым партия ийнемедеги тураскааткан наймсылаалдык хей-нигизини ууражымшыкынын чогаалчылар, төөгүчүлөр, партиялык хоотунулар эрттирген.

Марксизминин теоретигинин политикалык наамдарында дугайында кылган аймакты, оң байлап чогаалдык аймак-чорудулааган улам долау-биле билин азыр арганы берип турар шийиндедерин дугайын эртеденер чугаал берген. Николай Иван-ович-биле кады аймак-чорудулааган улам долау-биле билин азыр арганы берип турар шийиндедерин дугайын эртеденер чугаал берген. Николай Иван-ович-биле кады аймак-чорудулааган улам долау-биле билин азыр арганы берип турар шийиндедерин дугайын эртеденер чугаал берген.

ЧУРУКТАРДА: Николай Иванович Бухарин; И. И. Бухаринин кайды Анна Михайловна Ларина ууражымшыкынын үзүндө. И. СВИШЕВ-ПАОЛОНУН фотоу. (СОТА-ның фотохроника-сы).

Кижик өк-дээ, багай-дээ чүдүлгөн көр. Эң ылаңгыя эки чүдүлгөн каян-лаа ут-тундубас. Чер кырынга са-рымг хевис чалып кааны-биле демей үени дыка-ла сакты-дыр мен. Иччан мөңгү өзүп-дүргүтүп келген терин, амгы Эйлиг-Хем онзагай чаражы-биле өскө черлерден ылаңгыя турган.

Иччан тываларын бир чыскаалы 7 айда болуп тур-ган чүве. Ол улуг байырлаа-га өргө бурзуу болууну шаа-биле белеткенип алган. бар-чок аш-чемни кылып алган, чыскаал харылаар арбан да-газынга хүдээни бээр чүве-ле болбай. Хем калыг амла-нынг чечерин чок дээр боор: соктаан тараа, шөйгөн ба-гай басын быштак, чөк-пек — мырпай аны-бүрү далгандан болган чогурааган кылган боор, өрөмө, сметана, саржаг, арбай болган кызыл-

тас далганы, манчы, хуужуу, дүлгөн хой ээттери база тырт-кан дээр шүтү бар. Эң-не эки үе чели ай турган. Мен 1937-1938 чылдарын кончуг эки сакты-дыр мен. Ол чайны Эйлиг-Хем суурга

хире. Ол ийн алышкынын хол буттарынын шынган эй-терин көөргө, борбак-борбак, сактырга, артык өг-дээ ууңу келген ыштак сагылыраа. Дөмдөн сүт көргөт, кижик кай-гаар. Иччан шүлгөн мөгелер-

өскөзү жүүрүшкөн мындагы чүве. База бир онзагай чүдү бол-за, байырлаа үзүндө эр хин-диктик кижик бүрүш даш кө-дүр турган. Шапк мындагы даштарын «көдүр даш» дээр

ЧЕДИ АЙНЫ БАЙЫРЛАЛЫ

Сактышкын кыдыраажында

байырлаа болуп турла. тыва хүрөп маргылааган эрттирген. Анаа үчүн ийн шыраак мөг-леринг хүрежи болган. К. Чам-зырын биле С. Чамзырын алышкылар хүрөштерге бо-ла шүлгү чораннар. Иччанга оларын каймы-да «начын» деп аттыг турганын эки билдир мен. Мөгө улус үстүгү болуп

ге чоңуун белеткөөн аш-чемин барып сунуп бээр. Олар чечини дээжини амаа-ш, чымылган чонга үзеп бээр. Бистер ону «мөгелер сарты» дээр бис. Чоңуун мындагы улуг байырлаалары чылың-на бо-лур. Олар ону четтикпейн ма-наар чүве-ле болбай. Ол ийн алышкынын бирөөн шүлгөн,

чүве. Ону калыг-бир кижик албан туп эңкөр. Иччангы улуг кижилер «көдүр даш» чүве ош эртпес. Калыг чүү-лаа болза, ону көдүрүп чылар. Шапк шаа-биле турбас. Өбгө-лерин көрбөн чүдүлгөн аны-төдү болган аны-төдү нүн аны-төдү көрүп чоруу.

«Даап сөглээр тамылыг, танып сөглээр буянын» деп, өбгөлерин мерген чагыны барып-барып, Мер-гелдей мен сагыскаа кым сагырыл! Амдырал чам-дыкта кижини берге бай-далдарга барып үстүрүлээр. Чаагырта чартыган алыспас бо-луп хей черге шаа кы-рыпта мөңгү барып шык-лаар сен. Ийе, харин мен база ча-зыг кылып чордум. Мен база кижик шыккамын чүд. Дышта-ныр дыштыг аан. Хөкүй адым арбас-турбас Чүгүрүк-Хүрөн база ындагы. Дүн-хүн чок шаап-ла, шаап-ла тура-рымга, караалп келгилээр. Иччанга чамдык чагааларын суулаалык холум-биле суйбап, сугагү караам-биле көрүп ал-байн чыла, солунга чырыл-тар турдум.

Иччангай канчаар, болу-нун ат-базын айткан, ажаллап, чурттал турар че-рин бижип, аны-төдү, алган калдык, өш-өрүндөн өрү чүве артырбайн бижип каан автор-га бузуревес арга чок. Чөгүм-на кыныг чагаа Хорум-Да-ган чедип келген. Артында-ла арагачылар дугайында дивес-е. Ийн анык уруг арага-чары ижип алган, кырган-жиген кижик аттан деп мын-дыг. Чоп кончуг хоранынг келер боор, артында кижик

ДААП СӨГЛЭЭР ТАМЫЛЫГ

• Мөгө чагаалар дугайында •

каа чедип алган, хоойлу-дурм оларын канчап ош эртп турар чор дээр, уругларын ат-сынын адап турган, ном-чучуларга чедирген мен деп. Иччангай бажын ит чиг-ген дивес силер бе, каш хон-галла Хорум-Даган чагаа келген. Солунга үнгөн шүгүм-чүдөлдү чүдүлгөн автору мен эвес мен деп, автор чагаа биж-ген. Куаңгүгү дег аяс турган чок дээрим чыктыр кылдыр димирээр дег мөгө алган, хөкүй болум кара бажым дугу чүлүп шаамаг кырдым. Кем-бурду чок черге, назымы-нын иштинде ачыг арага аман-дугу чүлүп шаамаг кырдым. Иччангай аргагылар деп, шөш-содла кылып турар кыл-дыр бактап каарга оларын ат-алары каймын бээр багай кылдыр тарай берген. Арин-нүүр кончуг, нүгүлдөткөн маалыларым баарында кал-баш барып ужуп, ыг-сыым төп шаамаг кырдым. Олар харын-даа эриг сеткилдиг, буянын кижилер чоран, Оон башка хоойлу мурунуга ха-рыскалгаа онаажып, Мергел-дей деп ат-шолалар чарлыр частым. Кончуг эңгини орган хамаатлар нүгүлдөп бижээр, кара сагыштыг, кижилерге чүдө багай сеткил сепкип чоруу чүзек хейин тып ал-ган болуу. Мергелдейнин шы-ла-вазы бар эвес, ону бижээр кижини толарайып алкан мен. Бир уула деп чугаа бар шык-каж, бо база хамааты кижик болбай, уруг-лары, ажал-албай, ат-алары бар дээр, оон алын чажылар болады. Ийн дугаар мөгө чагаа биж-жисе, кулугурун кулаан долап, кулугурун куу тостан баглатар мен. Парлаптага

Фельетон

леңиг чагаалар болур. Барып шыкпап чед бергеш, чамдыкта кымыл хайыры болу берген. Хамык-ла чүве тургузла, чок-ла болза, кижилерин ары-мында хуула хөрө, ажал-ишче кара холум сун алган, үдүлгестиги үдүлгөткөн болу-лаардыр.

Солунга шүгүмчүлөдүл кы-ры үениг негелдиз деп, чам-дыктар соора билдип алган шыккаштыр. Бистин амыды-ламыста четпестер чок эвес, бар. Ону чажылар оларар аргавыс чок. Борократтарын оруун бооглап, оларга амыр-алып бербес бис. Иччангай шүгүмчүлөдүл тус черге кы-лырын канчап чутуп алган бис. Иччан-ла солун ламчыш-тыр шүгүмчүлөкээр болу бер-генин ош чүве бе? Калыг мындагы боор Шүгүмчүлөдүл че-ле терек. Оон дот адрезин адаар херек. Ойдуң-кыйып турган херөк чок аан. Бир эвес шүгүмчүлөдүл тооксавас, болуң улуг көрүндөр чоруктар тыпты берге. Мергелдей мы-чан талы аржыламы кырган алымын кижик андара ке-

дип дүжүрүтөр. Иччан ха-рым дээр болбас демир өргөн чүдүлгөн чажы чанар, мы-мазы сынлар.

Хорум-Даган кижик ады ту-дуп бижээр чагаа келген со-лунда, оонарчачалым дендей берген. Кедергей шычыч че-торларымдан белли арый чиг-зинер болу бердим. Ичча ди-дип бе дээр шыккаа база-ла Хорум-Даган Кууларар. Монгуштар, Дошактар деп каан чагаа келди. Бо улааза школа дугайында дивес силер бе? Бо аргагы ырак эвес, че-де берип болуп турду. Ук чагаа-нын утказын болду оларарыч-га, тус черге сайгырып а бо-лур, болур-болбас черге үр-чар чугаа болуларын кижилерин көдө Совет, «Чираа-Бажы» совхозтун партком, районо, партия райком, райүүскамга көрүп, анда улуг кара секти салып каанын болур. Көрү-нер даан, өргөн мончучу, ону харымлапкы дег хей-нигити организацияларын хөйүн.

Чүгө-ле чүве ийик чүдө фа-милалар салтап, редакцияга чагаа билчип чыткан авторлар ирги! Ичча хей кижик коллек-тивне принципалдыг чугаа канчап көрүлүп албанылар? Иччан-ла солунга чаралып чыккан херөк чүл? Иччанг аныктыг айтырлар бажым долу хайнып, сагышымны шыккаштып шаанта кыргын.

Барган келген-лаа болза, ажалбас чүве-дир ийн. Кете-реге, «Сүүр баштыг Хорум-Даган чүве харап олу-ла мен» — деп, сырындыр ир-дыл-дылап, хал чанып-даа кел-гей-ле эес. Кызыр чүве тып-паан эес, көстүп чыткан чөгөңгү чугаа дээр өрү-куу шаап турган херөм чүт боор.

Кижинин уйгу-дүжүңгө кир-бес чүдүлгөн кымылнып турарын ам улуг болум мен безин кайтап чор мен. Бистин чурттал турган суурууска бичи борбак бажылар хей туттунган чүве. Бистер ону көргөш, магаалп турдуус. Амгы суур оон-лаа чарап апар чылар. Кудумчуларын сандорт, херемнери чараштыр кылган.

Ол суур мончунда чыл-ларга калынган турду. Ам совхоз апарган, сайгырап эгел-дээр.

Бо чайны сууруңу чоңу дү-лүг байырлаалы чоруктан. Анаа спорттун аны-бүрү хевирлеринг маргылаалар болулаан. Бистин кыргынар лаш көдүрүп турган болза, ам шой көдүрүп эгелдээр. Шы-нап-ла, «не көрбөзүн кызы көр деп чөк а-лур ийн. Антонина ЮН, Күш-ажылдын хоочуну.

НАЙЫРАЛДЫҢ МӨҢГӨ ХҮНҮ

Уңгулуп турар материалдардан таныктыг тур боор салар. Уңж чыдарыңг эгелдизе Позов-жы, Украина болган эске-даа черлерге кижилер аштан өлүп турган шыккажыл. Мын-дыг берге байдал тура-даа, ленинчи политика найыралдык политикаын черле хажытайып келген. Найырал — кайтамчы чарач, өндүр сөс. Анаа-ла найыралдык аял-чоруу эвес, улуг орус чоңуң ачы-дуулаа дээр. Москвага чед бергеним ош болбай. Иччан «Тыва-кооптун» харымсалыг аймактыг турганымны кайсы чугаалап каан.

Салдарымда танык Кая-Хем Сайыктадык бада-ла баар. Сагажымда эки чоңум. Саат чокка чед-ле бээр. Анык шүдүкчү Степан Са-рыг-оолдун баштайгы чогаал-дарынын бирөөн чон орту-дуга кайтамчы ыры апарган, найыралдык мөңгө ыры ты-валар булуп бурзуга чыр-тылар бадрып турган өс болбай.

Эт-бараан, көдө аймак-агы машиналары болган эске-даа бараан дээр аяа чордум. Ол-ла бүтү ай-тыртыларын чугаалажып чоруу турдуулаа, элге үе эр-те берген. СССР-ге улар чүдү турган байырлар кылдыр до-таалым каан турган. Сөс айнып он сесте кедергей каан, аяа хууде даштык чурттарын төдөөлөр-биле кады ук ба-йырлаады кедергей согуурган

көргөңгүни ам-даа утайы чор мен. Келген ажал-херөм ужу-рун тодаралды, чогуур че-рлерге кирип кааным. Дедир чанарым ам-даа элек, иччан-гай курортка дыштанарын санадааннар. Кара далай-ным көрүңгү дег арыг суг-дуг, кедергей наас-чараш чур-малдыг эринге элээн бол-дун. Элээн-даа эвес, Крымга барык эмнедип, он ай төпчү-лүгө чедир турган мен. Ол-ла чораш, Москвага кел-гиримге, Тывага чорудар ужу-рут кол баранарым Абакан-че чүдүлгөн. Наймысалаа бир-ла болбай, Абаканга он үр ай чамында чедип кел-дим. Анаа келген баштайгы самолёттарын Тывага Сая сынынын анык үдөрүн ме-ңгө дааскан. Ийн ужудукчу Москвадан чедип келди, олар-нын вокзалга уткуп адыр болуп дугурушкан чүве болбай. Хүн-нү-не демир-орук вокзалыга чед бээр мен, Иччан турган, поляр сесте ужудукчулары-мыс четкилдиг келгилдээр.

Самолёттарын Кызылга ша-да манаан. Плавная алганын дугаар, Октябрь революция-нын байырлаалында само-лёттарын Кызылга дээрине ужулуп, аяа кемелдээр деп турган. Абаканга ужудукчу-лар келген соода, база ийн хонук манаан. Кымысмы чок болган. Чүү-даа болза, үшкү хонувушта, дүтүл сөөдүлө Абакандан ам-на ужулуп үңү-

кен бис. Ужудукчуларын Владимир Ткачев, Григорий Третьков дээр. Эң-не баш-тай Сая сынынын анык ужу-дуулааган демир аялдарын Тывага баштарып келген өн-үктөрүм ош-дур. Оон бээр мурут бечен чыл болур-дур. Бо анык оолдарын Тывага өң баштай самолёттар ужул-дугу чедип келгенин бөгүп сактып олураарга, сагыш-сеткил бир ным хөөн-биле дойду келди-рин. Найыралдык чымыг сөнүп сунуп келген, бибеске ар-сылым амыр ужулуп, Тыва чегин сураган келген оол-дарын ат-сымын бөгүп алаарга, бистерге өөрүчүт, чоругарычтыг.

Ужудукчунын кийиминг олурункан, Сая лагарын амыр ужулуп, Тыва кайда чыдарын айтты чоруп олу-рум. Деге даагы келгеш, Кы-зылдын кырынга өрү-куду ужулуп туруп бердиз. Дон-мас-Сугунг кедергей хавак кырында самолёт хондууар чер белеткен каан боор дээр илгелдизинг шаанта кырдыс. Калыг-даа демлек көзүлөдү. Иччан аяа коюлар өргөн чок хону-ла болбай. Бис кайнар ужулар-дыр бис, азыг, ча-даг кижилер бистин анымыс-биле өрү-куду шыккажынып турган тоа көрүп олу-дук. Хорбис даамык, ботил баарыла, элгү аэропорт тур-ган черле кымыл өстөрлөп туңгучташтарын айыраалдыр шыкка каанын ам-на көрүп

кадымыс. Айткан оруктар-нын барымдалаап, самолётту хондуурунган. Ол-да дораан аяа байырлыг митинг база ажитынган.

Даартамында «Шың» со-луга баштайгы самолёттар-ны эңкеген дугайында дык-надыны дораан парлан. Оон бээр элээн үе эрткенде, ол-ла солунга 88 дугаарына ужу-дукчулар В. Ткачев, Г. Тре-тьков оларын база үдөткө мөңгү чүдүлгөн чырыкты. Эң-не баштайгы ужудукчу-лар тымарал деп айттыр тургустунар. Калыг Сая сы-нын амыр, көңүс бибеске орук-биле баштай ужуткаа өнүктөрүм В. Ткачев, Г. Третьков оларын аатарып бистин агар транспорттун аймактыкчылар чымыг сак-тып, оларын хуудулуп тоо-чунарынын олурунган-даа кижире калдыг боор. Олар-биле деге Чооду Кыдыспей Тыванын агар орун ажиты. Оон өөреникчилер Чил Чимит, Ховалыг Хонуп, Алексей Енак база ат-сурагы ужу-дукчулар болуп чорудар шы-кажыл.

Бо чымыл поляр он ийн-де Тывага самолёттун өң баш-тай ужулуп келген хуу. Оон бээр мурут бечен чыл эркен. Ол хууну черле утпас мен. Мөңгө найыралдык чымыг, чымык хуу кылдыр сактып чоруур мен.

Иван ЛОПСАП, Пенсепер.

Эмчилерниң бүгү-эвилеп съездизиниң делегады

ЧОРУУНАР ЧОГУНГУР-ЛА БОЛЗУН!

Буянынг үүлениң тарыкчызы кымыл ол?

Шагаан-Арыг сумузу. Эге школадын эжини Арш-оол Балган үе-чегерге оолдар, уруглар-биле деге ажалып, өөрелдизинг эгелдээр. Селбер чоон дытардыг, теректерлг, хавтар эрини каастаан. Улуг Хемнин эринге ойнал хөгел элэдиз апарган, оолдун ача-зы өкпезинг дегдирген, чок апарган. Өкүс-чавыс аума-ларын азырап ора аламын даңгытып болуп ол кара чажындан кажылаалын аа-гын, ажалдын, амыралдык бергени көрүп эгелдээр. Арш-оол дегдирип аары бөөрге, сумула адым-арыг баштыг ак-көк карактыг орус фель-дорт, херемнери чараштыр кылган.

Ол суур мончунда чыл-ларга калынган турду. Ам совхоз апарган, сайгырап эгел-дээр.

Бо чайны сууруңу чоңу дү-лүг байырлаалы чоруктан. Анаа спорттун аны-бүрү хевирлеринг маргылаалар болулаан. Бистин кыргынар лаш көдүрүп турган болза, ам шой көдүрүп эгелдээр. Шы-нап-ла, «не көрбөзүн кызы көр деп чөк а-лур ийн. Антонина ЮН, Күш-ажылдын хоочуну.

четчир — деп чуганы эгел-диз.

Эмчи бодамчалыг ора: — Оозу харын шы. Иччал-лаа бистин эмнегелдизе байдал чүдөн дора, харын-даа көр-гүнчүт — деп сыр дедир чугаалады. Оон чуганынын ут-казы ханы билбейн, дорт-ла чүге кымыг болганын сонур-гай бээримге. — Бистин эмне-гелдизе 260 орунуг эмнеге комплексииниң тутуун 1974 чылда эгелдээр. 1982 чылда доозарын планнаан. Ол тулуг-нун хуусааы чатап, бо чылга дээр тургучулдун. Ады чыл-да маналымыс. Шагаан-Арыг тулуг-трезиниң начальниги Л. Н. Ткачев: — Бо чымыл июль-август аяларында ажал-далга кырып бис. Дуалажы-нар харын — деп алаан. Тулуг-нун ажалы ара соксаан. Хар чанарында чедир үе элээн арткаан. Ук тулуг-нун ажалында шүгүмчүлөдүл материал-дарын республика-даа, райо-нда солунарында чырыткан. Районун, трестин удурутчу-лары алаашкынын күдүлгөп шылаваанын хондуап чугаала-ды.

Аарыг кижилерин чыттырып эмнээр чер чедиптезининг эмнегелдизинг салбырларын Чаа-Хал, Арыг-Узут, Торгалык сууруларда уасток эмнеге-леринче көжүрүн. Ол айт-тыгын шийитпедер орнаа-ла-тарынга кол эмчи база ки-ришкен. Оон өскө арга чогу-дан кылдынган шап ол бажым аарыг кижилерин артыгытара-рынга, дүргөн хуа чедире-ринге бергелдизинерин та-варыштырып турар. Ону амыр өртөр дээр хоорайлан ма-шин-техника хандырылганын экижерин чедип алган.

СЭБП-нин XXVII съездизинин негелдизинде коммуни-стерин авангарды ролон бе-линер, оларын күнүгө дая-нып, ажалга ажитыг апа-сумелерин ажаллаарын айт-кан. Калыларын шып шийин, оларын ажалыгче күж-нишкенирин утлары чүтү-ла. Аяа удурутчуңун ролу улуг. Иччал-лаа чөрүл-дөп айттырлар туруп келди. Оон эңкезине херөжениер эмчизин Ю. И. Ошпенко-биле

болган таарылганын чугаалап болур. Келген кижилерге оон каржы-хажагынын каш улаа кол эмчиге аарыг кижилер чугаалаан.

Кол эмчи өрөдизинг Юрий Иванович-биле чугаалажып, чөгүтү тундурларын үндүрерин утааткан. Баштайгы дээрде чугаа шуулабайн, ажал-ишче кижире, чоруту чавырылган. Эде тургустуушкунун не-гелдизин, ажалын уун өскер-тирин Ю. Ошпенко сөөдүлө билген. Ол ам не херөжени-нерин болган коллективни-нин хуудаткелди чалаап ал-ган аяа ажаллап турар.

Анык эмчилер Гера Юм-буга, Болат Балчиныйн, Ирина Бузунуңун болган ес-келерин-даа ажалыга кол эмчи чүдө сөс-домак-биле эвес, практиктиг ажал-херек-тер-биле дуалажып турарын чугаалаар артык эвес. Сөөг-гү беш чылдарга Улуг-Хем районда чоңуң аны-бүрү халламылар аарылардан аа-рылар, чаштарын бурзур чоруу, аарыларын негелдизин кызыртылган. Чон орту-гунга профилактика ажалын, та-йылдыр беселаларын өмчү коллективтерин чорууду, баш ууру хемчелерин аан турар. Бадуун, ак сеткилдиг, буянын таралып чоруп өмчү Арш-оол Тулушечинин ажал-ишче, оон улуг коллективни-нин чедиптиги. Бо хуннере Улуг-Хем районда дээрл эр-теминг 52, ортумак эртемниг 200 амыр эмчилер ажаллап турар.

Дуржулаалыг өмчү А. Т. Балган 25 чыл амыр үдө калык камгалаанын шүгүм-нуңа ажаллап чоруур. Хей чылда оон үр-тундизинг ажалын партия болган Совет чааг үнелеп көргөш. РСФСР-нин алаалыг өмчизин белин атты анаа тыныскаан. Улаас болур эмчилерин бүт-өңг-лөп съездизинг делегат кыл-дыр. Арып-оол Тулушечиниң согулукан. Буянынг үүлениң тарыкчызы, амычав чоңуң ажал-херөм чөгүчүл, чоруу-нар чогуулаа деп бөрсөрдир бис.

Кемин-оол ЧӨРӨВӨ, Шагаан-Арыг хоорай.

Сонуургактарга

ТЫВЫЗЫКСЫГ «ХАР КИЖИ»

Челобинскиден биолог Н. Ан-деевтин ууруткан экспедиция-зы «хар кижини» үш нелеза дургузлаа дилдээр. Ол экспе-диция ону Ханды-Манси на-ционал өкүртүгү деңгээлде-ге дилеп турган. Чүгө дээр-ге даштыкы хевир кижиге де-мей дигит амытаным ол че-ре көзүлгенин дугайында тоол-домак болу берген чугаа-соод анаа дыналып турган.

Ол анаа эвес экспедиция-нын ажалынын тундунинин дугайында оон улурутчуңу Н. Андреев мындаар чугаалаан:

— «Хар кижини» тыпкан, тыпканынын дугайында до-

раан харылап көрөйн. Ону өрбөөн бис, кажан аны ажал-агынын техника-нын «сегин», дурчт шилдерин болган эриилдер хамык-ла ында-мында оотканан де-мир-дести аан, курут тайга-га көрүп кааш, «хаа кижиге» черле ужурашпас боор бис деп билген бис...

— «Хар кижиге» дугайын чангыс эвес улаа сонурган келген мен. Бир эес ол херек кырында чок-ла болза, он дугайында хей-ле тоол-домак тыптып келгенин бажым солун шыккажыл. Ол тоолдур

чугаалаа үе-дүштөн бээр турчп келген. Ол хей чугааларын «угаар алырга, шыгай арга-зын иштинче кирея хоруг-луг. Бир эес анаа кирер болуунара, аяа сен анаа алачы сен, а «хар кижиге» ар-га-зынын эвез-дир.

«Хар кижиге» дээрге чүл ол? Тоолдурчугаа бе, азы херек кырында бар чүве бе? Эң, курут черлер ам-лаа бар бол-ган, оларын чыктырар херөм артып каар. Фантастик болган тывызыксыг аны-бу-ру чугаа-домактар-лаа херөм турар боор.

(СЭТА).

